

**შვილების მხრიდან მშობლების წინააღმდეგ
მიმართული ძალადობა, როგორც ოჯახში
ძალადობის ერთ-ერთი სახე**

უშანგი ბახტაძე*

შესავალი

შვილების მხრიდან მშობლების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობა უადრესად საინტერესო თემაა. მიუხედავად ამისა, მკვლევარების მხრიდან ამ საკითხს სათანადო ყურადღება არ ეთმობა. შესაძლებელია იმის მტიცებაც, რომ ოჯახში ძალადობის ეს სახე ყველაზე ნაკლებადაა გამოკვლეული. აღნიშნულის ერთ-ერთი შესაძლო ახსნა ისაა, რომ ოჯახში ძალადობის საკითხის გამოკვლევისას, ძირითადი ყურადღება მეუღლეებს შორის ძალადობასა და შვილების წინააღმდეგ მიმართულ ძალადობას¹ ეთმობა. ამ საკითხისადმი ყურადღების ნაკლებობა, ზოგიერთი მკვლევარის აზრით, გამოწვეულია იმით, რომ შვილების მიერ მშობლების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობა ოჯახისათვის ყველაზე საიდუმლო და მტკივნეული საკითხია, ის ისეთი ფორმით არღვევს სოციალურ ნორმებს, რომ ამ პრობლემის არსებობის აღიარება საზოგადოებისათვის ძალზე მტკივნეული ხდება.² შესაბამისად, მშობლების წინააღმდეგ ჩადენილი ძალადობის ფარული ბუნება საკმაოდ ართულებს ამ საკითხის გამოკვლევას. სამართლიანად აღნიშნავს ამანდა ჰოლტი: „როგორ შეიძლება გამოიკვლიო რაღაც, რომლისთვის სახელის დარქმევაც კი გვიჭირს?! ხოლო სახელის გარეშე შეუძლებელია სხვებმა რეალურად შეიგრძნონ ამ პრობლემის ფართო მნიშვნელობა“³. მიუხედავად იმისა, რომ მშობლების წინააღმდეგ ჩადენილი

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

¹ Brezina T., Teenage Violence Toward Parents as an Adaptation to Family Strain: Evidence from a National Survey of Male Adolescents, *Youth Society*, 30(4), 1990, 416, 417.

² Kethineni S., Youth-on-Parent Violence in a Central Illinois County, *Youth Violence and Juvenile Justice*, 2(4), 2004, 374.

³ Holt A., Researching Parent Abuse: A Critical Review of the Methods, *Social Policy and Society*, 11(2), 2012, 289.

ძალადობა ნაკლებად არის შესწავლილი, მტიცებულებები ადასტურებს, რომ ის კლინება მაშინ, როდესაც გვაქვს სხვა სახის ოჯახური ძალადობის, კერძოდ, მამაკაცი პარტნიორის მიერ განხორციელებული ძალადობის შემთხვევები.⁴ ეს უკანასკნელი კი ბაღებს კითხვას, თუ როგორ არის დაკავშირებული მშობლების მიმართ ჩადენილი ძალადობა ოჯახური ძალადობის სხვა ფორმებთან?

წინამდებარე ნაშრომის უპირველეს მიზანს მშობლების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობის გამოკვლევა წარმოადგენს და შესაბამისად, იმ კითხვაზე პასუხის გაცემა, არის თუ არა ამ სახის ძალადობა ოჯახური ძალადობის ყველაზე რთული შემთხვევა. ნაშრომის მეორეული მიზანია იმის დადგენა, თუ რა პრობლემებს უქმნის მშობლების მიმართ ჩადენილი ძალადობა მართლმსაჯულების განხორციელებას. აღნიშნული მიზნების მისაღწევად ნაშრომი იწყება მშობლების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობის საკითხის ისტორიული მიმოხილვით; შემდეგ გაანალიზებულია ის, თუ რა არის შვილების მიერ მშობლების წინააღმდეგ ჩადენილი ძალადობა, რა საერთო და განმასხვავებელი ნიშნები არსებობს მასსა და პარტნიორებს შორის ჩადენილ ძალადობას შორის. ბოლო პარაგრაფში საუბარია იმ შესაძლო პრობლემებზე, რომლებსაც მშობლების წინააღმდეგ ჩადენილი ძალადობა უქმნის მართლმსაჯულების ეფექტურ აღსრულებას. მეტი სიცხადისთვის, აქვე უნდა ითქვას, რომ ამ ნაშრომის მიზნებისათვის შვილებში იკულისხმებიან არასრულწლოვნები – 10-დან 18 წლამდე.

1. შვილების მხრიდან მშობლების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობის მოკლე ისტორიული მიმოხილვა

როგორც უკვე აღინიშნა, მშობლებზე ძალადობა, ოჯახური ძალადობის სხვა ფორმებთან შედარებით, ნაკლებად გამოკვლეული საკითხია. მიუხედავად ამისა, მას თავისი ისტორია მაინც აქვს, ის იწყება 1979 წლიდან, როდესაც სოციოლოგებმა – ჰარბინმა და მედენმა პირველად შენიშნეს, რომ მშობლების მიმართ ჩადენილ ძალადობას, შვილებისა და მეუღლის მიმართ ჩადენილ ძალადობასთან შედარებით, ჰქონდა „განსხვავებული ინტრა-

⁴ Cottrell B., Monk P., Adolescent-to-Parent Abuse: A Qualitative Overview of Common Themes, *Journal of Family Issues*, 2004, 1072-1080.

ფსიქიკური, ინტერპერსონალური და სტრუქტურული დინამიკა“.⁵ მეტიც, ზემოხსენებულმა ავტორებმა შემოგვთავაზეს მშობლების მიმართ ჩადენილი ძალადობის განსაზღვრება და აღნიშნული ქმედება განმარტეს, როგორც „მიმდინარე ფიზიკური ძალადობა ან ფიზიკური ძალადობის განხორციელების სიტყვიერი ან არასიტყვიერი მუქარა“⁶. 1982 წელს კორნელმა და ჟილმა წამოაყენეს მოსაზრება, რომ სწორედ მშობლების მიმართ ჩადენილი ძალადობა იყო შესაძლო დაკარგული რგოლი მუღლეებსა და ბავშვებზე ძალადობას შორის, რომლის გარეშეც აღნიშნული ქმედებების ასხნა შეუძლებელი იქნებოდა.⁷

80-იანი წლების ბოლოს ეგნოუმ და ჰაგლიმ ჩაატარეს პირველი კვლევა ამ სფეროში იმის დასადგენად, თუ რა ფაქტორები იწვევდა შვილების მხრიდან ისეთ ქმედებას, რაც, საბოლოო ჯამში, მშობლის წინააღმდეგ ძალადობაში გადაიზრდებოდა.⁸ მკვლევარებმა დაასკვნეს, რომ ოჯახური ძალადობის რამდენიმე რისკ-ფაქტორი, როგორიცაა: მოძალადე მეგობრები, მშობლის მიერ სამართალდამრღვევი შვილის საქციელის რეაგირების გარეშე დატოვება, მშობლების სიყვარული და კანის ფერი (თეთრკანიანი ბავშვები უფრო ხშირად ახორციელებდნენ ძალადობას, ვიდრე შავკანიანები), პირდაპირ დაკავშირებული იყო მშობლების მიმართ ჩადენილ ძალადობასთან. ამავე დროს, ოჯახური ძალადობის უფრო ტრადიციულ რისკ-ფაქტორებს, როგორიცაა: სტრესი, ნარკოტიკული საშუალებები და სოციალური იზოლაცია, ამ სახის ძალადობასთან ნაკლები კავშირი ჰქონდა.⁹ 1999 წელს ჩატარებული კვლევის შედეგად ბრეზინა მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ ოჯახური ძალადობის სხვა გამოვლინებებთან შედარებით, მშობლების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობა გაცილებით მეტი სისშირით ხდებოდა, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მაინც ყველაზე ნაკლები იყო მისი

⁵ Kethineni S., Youth-on-Parent Violence in a Central Illinois County, Youth Violence and Juvenile Justice, 2(4), 2004, 374, cited in Harbin H.T., Madden D.J., Battered Parents: A New syndrome, American Journal of Psychiatry, 136(10),1979, 1288–1291.

⁶ Harbin H.T., Madden D.J., Battered Parents: A New syndrome, American Journal of Psychiatry, 136(10),1979, 1288.

⁷ Cornell C.P., Gelles R.J., Adolescent to Parent Violence, Urban and Social Change Review, 15(1), 1982, 8-14.

⁸ Agnew R., Huguley S., Adolescent Violence towards Parents, Journal of Marriage and Family, 51(3), 1989, 699-711.

⁹ იქვე, 710.

შეტყობინება.¹⁰ თითქმის ანალოგიური შედეგები აჩვენა ბრაუნისა და ჰემილტონის კვლევამ, რომლის მიხედვითაც, გამოკითხული 459 სტუდენტიდან, საერთო ჯამში, 14,5% ძალადობდა საკუთარ მშობლებზე, ხოლო 3,8%-მა აღიარა, რომ გაშუღმებით ძალადობდნენ ერთ-ერთ ან ორივე მშობელზე.¹¹

2. მშობლების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობა

2.1. ცნება

ჰანტერისა და ნიქსონის მიხედვით, „არ არსებობს რაიმე ზუსტი განმარტება, რომელმაც შესაძლებელია სრულად მოიცავს მშობლების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობის ფენომენი“¹². ჰარბინის და მედენის მიერ შემოთავაზებული განმარტება, რომლის შესახებაც საუბარი იყო წინა პარაგრაფში, წარმოადგენს საკმაოდ ვიწრო განმარტებას და მოიცავს მხოლოდ ფიზიკურ ძალადობას ან ფიზიკური ძალადობის მუქარას, როგორც მშობლების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობის შესაძლო სახეს. სწორედ ამიტომ პატერსონმა, იმ ფაქტზე დაყრდნობით, რომ მშობლის მიმართ ჩადენილი ძალადობა მოიცავს არა მხოლოდ ფიზიკურ, არამედ ემოციურ და სიტყვიერ ქმედებებს, შეიმუშავა ახალი განსაზღვრება. მისი განმარტებით, „ქმედება მაშინ მიიჩნევა ძალადობრივად, თუ ოჯახის ის წევრები, რომლებსკენაც მიმართულია ეს ქმედება, გრძნობენ საფრთხეს, შეშინებულები არიან ან კონტროლდებიან აღნიშნულით და თუ ამასთან, ისინი საფუძვლიანად ფიქრობენ, რომ სწორედ აღნიშნული ძალადობრივი ქმედების გამო მათ თავიანთი ნება-სურვილი უნდა დაუქვემდებარონ აგრესორის ნება-სურვილს იმიტომ, რომ სხვა გზით თავიდან ვერ აიცილებენ ძალადობას ან ძალადობის საფრთხეს“¹³. განსხვავებული განმარტებაა შემოთავაზებული

¹⁰ Brezina T., Teenage Violence Toward Parents as an Adaptation to Family Strain: Evidence from a National Survey of Male Adolescents, *Youth Society*, 30(4), 1990, 416-444.

¹¹ Browne K.D., Hamilton C.E., Physical Violence Between Young Adults and Their Parents: Associations with a History of Child Maltreatment, *Journal of Family Violence*, 13(1), 1998, 59.

¹² Hunter C., Nixon J., Introduction: Exploring Parent Abuse – Building Knowledge across Disciplines, *Social Policy and Society*, 11(2), 2012, 211, 212.

¹³ Paterson R. and others, Adolescent Violence towards Parents: Maintaining Family Connections When The Going Gets Tough, *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 23(2), 2002, 90.

კოტრელის და მონქის მიერ, რომლებმაც აღნიშნული ფენომენი განსაზღვრეს, როგორც „შვილების ნებისმიერი ქმედება, რომელიც ზიანს აყენებს მშობლებს ფინანსურად, ფსიქოლოგიურად ან ფიზიკურად“¹⁴.

როგორც ზემოთ მოცემული განმარტებებიდან გამოჩნდა, მკვლევარებს შორის არ არსებობს ერთიანი პოზიცია აღნიშნული ფენომენის ზუსტ განსაზღვრებასთან დაკავშირებით. სწორედ ამიტომ, სხვადასხვა ავტორის მიერ მსგავსი სახის ძალადობა მოიხსენიება, როგორც „მშობლებისადმი ცუდი მოპყრობა“, „შვილების მხრიდან მშობლის წინააღმდეგ მიმართული ძალადობა“, „დედის წინააღმდეგ განხორციელებული ძალადობა“ და სხვ.¹⁵ თუმცა, რა სახელითაც არ უნდა მოიხსენიებოდეს ეს უკანასკნელი, შედეგი არის ის, რომ შვილი საკუთარ მშობელზე ძალადობს და ამით ჩადის ოჯახური ძალადობის ერთ-ერთ სახესხვაობას. აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ვილკოქსი ერთმანეთისაგან ასხვავებს ორ ტერმინს – „ცუდ მოპყრობას“ და „ძალადობას“ და ამბობს, რომ „ძალადობა“ არის უფრო ვიწრო გაგების ტერმინი, ვიდრე „ცუდი მოპყრობა“.¹⁶ თუმცა, ვილკოქსის პოზიციას ვერ გავიზიარებთ, იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ ცუდი მოპყრობა, რომელსაც სისტემატური ხასიათი აქვს, სხვა არაფერია თუ არა ძალადობის ერთ-ერთი სახე და სწორედ ამიტომ, წინამდებარე ნაშრომში გამოყენებული იქნება ტერმინი – „მშობლების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობა“.

სხვადასხვა ავტორს შორის ტერმინთან დაკავშირებით განსხვავებული პოზიციის გარდა, ზემოხსენებული განმარტებებიდან შესაძლებელია რამდენიმე პოზიტიური და საერთო ასპექტის გამოკვეთაც, რომელთაგან აღსანიშნავია მკვლევარების ერთობლივი პოზიცია იმასთან დაკავშირებით, რომ მშობლების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობის განსაზღვრებამ უნდა მოიცვას არა მარტო ფიზიკური ძალადობა, არამედ შეურაცხმყოფელი სიტყვიერი და ემოციური მოპყრობაც. განმარტებებიდან იმ დასკვნის გაკეთებაც არის შესაძლებელი, რომ ძალადობა აუცილებლად გამოხატული უნდა იყოს ქმედებათა მუდმივობით დროის გარკვეული პერიოდის განმავლობაში,

14 Cottrell B., Monk P., Adolescent-to-Parent Abuse: A Qualitative Overview of Common Themes, *Journal of Family Issues*, 2004, 1080.

15 Hunter C., Nixon J., Introduction: Exploring Parent Abuse – Building Knowledge across Disciplines, *Social Policy and Society*, 11(2), 2012, 212.

16 Wilcox P., Is Parent Abuse a Form of Domestic Violence?, *Social Policy and Society*, 11(2), 2012, 277, 278.

რომელიც, თავის მხრივ, გამორიცხავს იმის შესაძლებლობას, რომ ერთჯერადმა აქტმა, თუნდაც ფიზიკურმა ძალადობამ, მოგვცეს მშობლის წინააღმდეგ მიმართული ძალადობის შემადგენლობა.

ზოგადად, მშობლის წინააღმდეგ მიმართული ძალადობის რამდენიმე სახე არსებობს. ფიზიკური ძალადობა არის ძალადობის ყველაზე ვიზუალური და გავრცელებული ფორმა, რომელიც შესაძლებელია დაიყოს შემდეგ ქვეკატეგორიებად: ცემა, ხელის გარტყმა, მუშტის დარტყმა, ხელის კვრა, სხვადასხვა ნივთის დამტყვევა, კედელზე მუშტების რტყმა, ნივთების სროლა და შეფურთხება.¹⁷ კოტრელის მოსაზრებით, ფიზიკური ძალადობა თავის თავში მოიცავს, ასევე, ემოციურ ძალადობასაც.¹⁸ აღნიშნული პოზიცია ვერ იქნება გაზიარებული, რადგან კოტრელი ერთმანეთთან აიგივებს ემოციურ ძალადობასა და ემოციურ აშლილობას, რაც შეიძლება წარმოიშვას როგორც ფიზიკური, ისე ფსიქიკური ძალადობის შედეგად.¹⁹ რაც შეეხება ემოციურ ძალადობას, ეს უკანასკნელი წარმოადგენს ძალადობის დამოუკიდებელ კატეგორიას, რომელმაც გამოხატულება შეიძლება ჰპოვოს შემდეგ ქმედებებში: მშობლის დაშინება, მოტყუება, მშობლის გონებაზე ზემოქმედება, მშობლის ისეთ მდგომარეობაში ჩადება, რომელიც მას აფიქრებინებს, რომ ფსიქიკურად აშლილია, მშობლის დაშინება იმით, რომ შვილი ჩაიდენს თვითმკვლელობას ან სხვა გზით დაიზიანებს თავს და ა.შ. მშობლების წინააღმდეგ ჩადენილი ძალადობის ერთ-ერთი სახეა, ასევე, ფინანსური ძალადობა, რომელიც შეიძლება გამოიხატოს შემდეგი ქმედებებით: მოპარვით, ნებართვის გარეშე რაიმე ნივთის გასხვისებით, ფულის მოთხოვნით, მშობლების ნივთების ბოროტად გამოყენებითა და სხვ.²⁰ რაც შეეხება სექსუალური ხასითის ძალადობასა და მშობლის მკვლელობას, რა თქმა უნდა, მშობლის წინააღმდეგ მიმართული ძალადობის სახეებს განეკუთვნება, თუმცა, სხვა სახეებთან შედარებით, იშვიათი გამოვლინება აქვს.

¹⁷ Eckstein N. J., Emergent issues in families experiencing adolescent- to- parent abuse, *Western Journal of Communication*, 68(4), 2004, 365, 367.

¹⁸ Cottrell B., *When Teens Abuse their Parents*, Nova Scotia: Fernwood Publishing, 2004, 11.

¹⁹ Eckstein N. J., Emergent issues in families experiencing adolescent- to- parent abuse, *Western Journal of Communication*, 68(4), 2004, 367.

²⁰ Cottrell B., *When Teens Abuse their Parents*, Nova Scotia: Fernwood Publishing, 2004, 15.

2.2. მოძალადე შვილებისა და მსხვერპლი მშობლების დამახასიათებელი ნიშნები

როგორც არასრულწლოვანი გოგონები, ისე ბიჭები ახორციელებენ ყველა ფორმის ძალადობას მშობლების წინააღმდეგ, ბიჭები უფრო ხშირად იყენებენ ფიზიკურ ძალადობას, მაშინ, როდესაც გოგონებისათვის მეტად დამახასიათებელია სიტყვიერი და ემოციური ძალადობა.²¹ ბიჭების ქმედება უფრო ხასიათდება ძალმომრეობით ვიდრე გოგონების ქმედებები, თუმცა ეს უკანასკნელიც უფრო ძალმომრეობითი გახდა, ვიდრე რამდენიმე წლის წინ იყო.²² რაც შეეხებათ მშობლებს, დედები, როგორც ერთმშობლიან, ისე ორმშობლიან ოჯახებში, ძალადობის ძირითადი სამიზნეები არიან. აღნიშნულის შესაძლო ახსნა ისაა, რომ დედები ვიზუალურად აღიქმებიან უფრო სუსტებად, ვიდრე მამები, რომლებიც შვილებს ძალაუფლებით აღსავსენი ჰგონიათ, ეს ამცირებს მათ წინააღმდეგ ძალადობის ჩადენის შესაძლებლობას. მეორე მიზეზი შეიძლება იყოს შვილის დამოკიდებულება იმის შესახებ, რომ მისაღებია ქალის კონტროლი და მასზე დომინირება. აღნიშნული განსაკუთრებით ეხება იმ ოჯახებს, სადაც შვილებს უწევთ მამის მიერ ჩადენილი ძალადობის ყურება.²³

მკვლევარებს შორის არ არის ერთიანი პოზიცია იმასთან დაკავშირებით, თუ ბავშვების რომელი ასაკობრივი ჯგუფია მოძალადე. მაგალითად, ეგნიუს და ჰაგლის მოსაზრებით, რომლებიც ეყრდნობიან კორნელის და ჟილის კვლევის შედეგებს, ასაკი არ არის რელევანტური მშობლის წინააღმდეგ ჩადენილ ძალადობასთან, თუმცა, როდესაც გამოიკვლიეს სქესი, დადგინდა, რომ ძალადობის სიხშირე ბიჭების ასაკის მატებასთან ერთად იზრდებოდა, ხოლო გოგონების ასაკის მატებისას – იკლებდა.²⁴ აქედან გამომდინარე, მნიშვნელობა არა აქვს ზუსტი ასაკობრივი ზღვრის დადგენას, უფრო მნიშვნელოვანია ის, თუ როდიდან ხედავენ მშობლები შვილებში საფრთხეს.

²¹ <http://www.adfvc.unsw.edu.au/pdf%20files/adolescent_violence.pdf> [9.03.2015]

²² Cottrell B., When Teens Abuse their Parents, Nova Scotia: Fernwood Publishing, 2004, 73.

²³ Kennair N., Mellor D., Parent Abuse: A Review, Child Psychiatry and Human Development, 2007, 38, 203, 209.

²⁴ Agnew R., Huguley S., Adolescent Violence towards Parents, Journal of Marriage and Family, 51(3), 1989, 701.

ლოგიკურად, რაც უფრო იზრდებიან არასრულწლოვნები ფიზიკურად, მით უფრო მეტი საფრთხეა მათგან მოსალოდნელი.

არაერთგზისი დევიაციური ქცევა, ნარკოტიკული საშუალებების და ალკოჰოლის მოხმარება, ასევე, სკოლის მუდმივი გაცდენა არის ის რისკ-ფაქტორები, რომლებსაც ხშირად მოსდევს მშობლების მიმართ ძალადობა.²⁵ ბავშვები, რომლებიც ხშირად აცდენენ სკოლას და არ ესწრებიან გაკვეთილებს, ეუფლებიან დევიაციური ქცევისათვის დამახასიათებელ ელემენტებს. ხოლო მშობლები, რომელთა ბავშვებიც რაიმე მიზეზის გამო ირიცხებიან სკოლებიდან, ყველაზე დიდი საფრთხის ქვეშ არიან, რადგან სკოლიდან გარიცხვის ამბავი უმეტესწილად ძაბავს სიტუაციას ოჯახში.²⁶ ნარკოტიკული საშუალებებისა და ალკოჰოლის მიღებამ შესაძლებელია, მთლიანად დააკარგვინოს ან შეუმციროს საკუთარ თავზე კონტროლის უნარი არასრულწლოვანს და მან შეიძლება ჩაიდინოს ისეთი საქციელი, როგორსაც ფიზიკურ მდგომარეობაში არ ჩაიდენდა. თუ მშობლები იყენებენ ალკოჰოლსა და ნარკოტიკულ საშუალებებს, აღნიშნულმაც შეიძლება გამოიწვიოს ძალადობა შვილების მხრიდან, რადგან ისინი ასეთ დროს თავს მიტოვებულად და გარიყულად გრძობენ, რაც იწვევს სიბრახის განცდას მოზარდში.²⁷

გნიუსა და ჰაგლის კვლევამ უჩვენა, რომ მოზარდები, რომლებიც მშობლების მიმართ ძალადობენ, ემოციურად ნაკლებად არიან დაკავშირებულნი ან მიჯაჭვულნი საკუთარ მშობლებზე.²⁸ მეტიც, კოტრელი და მონკი უთითებენ, აღნიშნული ფაქტორი პირდაპირ არის დაკავშირებული იმ გარემოებასთან, რომ მოძალადე მოზარდების უმეტესობა თავადვე იყვნენ ფიზიკური ან სექსუალური ძალადობის მსხვერპლნი ან მშობლების ძალადობის მოწმეები.²⁹ ეს კი, თავის მხრივ, ნიშნავს, რომ, მიუხედავად იმისა, ბავშვზე უშუალოდ ზორციელდება ძალადობა თუ არა, ერთი მშობლის მიერ მეორის მიმართ ჩადენილი ძალადობის შესწრების ფაქტი

²⁵ <http://www.adfvc.unsw.edu.au/pdf%20files/adolescent_violence.pdf> [9.03.2015]

²⁶ Cottrell B., When Teens Abuse their Parents, Nova Scotia: Fernwood Publishing, 2004, 79.

²⁷ იქვე, 82-83.

²⁸ Agnew R., Huguley S., Adolescent Violence towards Parents, Journal of Marriage and Family, 51(3), 1989, 709.

²⁹ Cottrell B., Monk P., Adolescent-to-Parent Abuse: A Qualitative Overview of Common Themes, Journal of Family Issues, 2004, 1073.

უკვე უარყოფითად მოქმედებს მოზარდის ფსიქიკაზე. მათ შეიძლება აღიქვან აღნიშნული ძალადობა, როგორც ბუნებრივი მოვლენა და ანალოგიურად მოიქცნენ თვითონაც. ეს კი იძლევა იმ დასკვნის საშუალებას, რომ მშობლების წინააღმდეგ ჩადენილი ძალადობა შესაძლებელია იყოს პარტნიორის წინააღმდეგ განხორციელებული ძალადობის გაგრძელება, რომელიც, საერთო ჯამში, გვაძლევს ოჯახური ძალადობის კონტინუუმს.³⁰

ოჯახის სოციალურ-ეკონომიკური სტატუსი წარმოადგენს კიდევ ერთ რისკ-ფაქტორს, რომელმაც შეიძლება ხელი შეუწყოს მშობლის წინააღმდეგ მიმართულ ძალადობას. ბავშვებს, რომლებიც იზრდებიან ღარიბ ოჯახებში, ნაკლები შესაძლებლობა აქვთ, დაიკმაყოფილონ მათთვის სასურველი ინტერესები. შესაძლებლობის ნაკლებობამ შეიძლება გამოიწვიოს სიბრაზე და იმედგაცრუება მოზარდში, რაც, თავის მხრივ, იწვევს კონფლიქტს მშობლებთან. მოზარდების აზრით, სწორედ მშობლები არიან დამნაშავეები მათი დაბალი ეკონომიკური სტატუსის გამო.³¹ კონფლიქტური სიტუაცია შესაძლებელია წარმოიშვას მაშინ, როდესაც ოჯახში სტრესული გარემოა. ხანგრძლივი და ინტენსიური სტრესის შედეგი არის ის, რომ მშობლები ნაკლებ ყურადღებას უთმობენ საკუთარ შვილებს და ნაკლებად არიან ადეკვატურნი, უპასუხონ იმ კონფლიქტურ სიტუაციებს, რომლებიც ოჯახში წარმოიშვება.³²

მშობლის მიდგომა, ანუ აღზრდის სტილი, არის მშობლის წინააღმდეგ ჩადენილი ძალადობის ახსნის ყველაზე ქმედითი საშუალება. შეილის განსაკუთრებული კონტროლი აღზრდის ერთ-ერთი სტილია, რომელიც ძირითადად ეფექტურია მაშინ, როდესაც ბავშვი არის მცირეწლოვანი, ამ დროს მისი კონტროლი გაცილებით ადვილია. მაგრამ, რაც უფრო იზრდება ბავშვი, მით უფრო ძნელი ხდება მისი გაკონტროლება, ასაკთან ერთად იმატებს დამოუკიდებლობის სურვილიც. უმეტეს შემთხვევაში, მშობლები, რომლებიც განსაკუთრებულად აკონტროლებენ შვილს, ვერ ახერხებენ მათ ასაკთან ადაპტაციას და აგრძელებენ ისეთივე სიმკაცრეს, როგორი მკაცრებიც ბავშვის მცირეწლოვნებისას იყვნენ. მოზარდისათვის კი კონ-

³⁰ Jackson D., Broadening Constructions of Family Violence: Mothers' Perspectives of Aggression From Their Children, *Child and Family Social Work*, 8(4), 2003, 321, 326.

³¹ Cottrell B., Monk P., Adolescent-to-Parent Abuse: A Qualitative Overview of Common Themes, *Journal of Family Issues*, 2004, 1073.

³² იქვე.

ტროლის მარწუხებიდან თავის დაღწევის გზა არის მშობლის წინააღმდეგ ძალის გამოყენება, რომელიც ძალაუფლების განცდას იწვევს.³³ აღზრდის აღნიშნული სტილის საპირისპიროდ არსებობენ მეტისმეტად დამთმობი მშობლები. პრობლემა, რომელიც აღზრდის ამ სტილს ახლავს თან, არის ის, რომ მშობლები მეტისმეტად აღუნებენ ყურადღებას მოზარდის მიმართ, რაც იწვევს მოზარდის დამოუკიდებლობის ზედმეტად გაზრდას. მისთვის მთავარი ხდება, ნებისმიერი სახით მიიღოს სასურველი შედეგი და იგი სწავლობს სხვადასხვა ხერხს ამ შედეგის მისაღწევად, მათ შორის, ძალადობას.³⁴ ორივე შემთხვევაში აშკარაა, რომ მშობლებს არ ძალუძთ დაამყარონ დისციპლინა. დისციპლინის დამყარების შეუძლებლობა კი ნიშნავს იმას, რომ მშობლები კარგავენ კონტროლს შვილებზე. ეკმტაინმა მის მიერ ძალადობის მსხვერპლი 20 ქალის სიდრმისეული გამოკითხვის შედეგად დაასკვნა, რომ ყველა შემთხვევაში ძალადობის საწყისი ეტაპი იყო სიტყვიერი შეურაცხყოფა და იგი დროთა განმავლობაში იღებდა ძალადობის სხვა სახეს, მაშინ, როდესაც მშობელი იყო უუნარო, დაემყარებინა დისციპლინა. შვილებს ისე ჰქონდათ ძალაუფლება მოპოვებული თავიანთ მშობლებზე, რომ თითოეული გამოკითხვისათვის მთავარი საზრუნავი იყო, სიტყვიერი ძალადობა არ გადაზრდილიყო ფიზიკურ ძალადობაში.³⁵ აღნიშნულ კვლევაში მონაწილე ერთ-ერთმა დედამ ზედმიწევნით აღწერა ეს პროცესი: „გინება არ იყო ისეთივე საგანგაშო, როგორც ნივთების მსხვერვა, მსხვერვა ნამდვილად სჯობდა დარტყმას, დარტყმა ხელში სჯობდა თავში დარტყმას, მუშტის გამოყენება სჯობდა იარაღის გამოყენებას“.³⁶ აქედან შესაძლებელია დასკვნის გაკეთება, რომ თუ მშობელი თავიდანვე ვერ ართმევს თავს სიტყვიერ შეურაცხყოფას, მოსალოდნელია, აღნიშნული გადაიზარდოს ძალადობის უფრო მძიმე ფორმაში.

შემდგომი ძალადობის დანაშაულისა და მწუხარების განცდა არის ის საერთო დამახასიათებელი თვისება, რომელიც პარტნიორებს შორის ძალადობასა და მშობლების მიმართ ძალადობას ახასიათებს. ორივე შემთხვევაში ღვება დრო, როდესაც მოძალადეები გაივლიან ე.წ. „თაფლობის

33 Cottrell B., Monk P., Adolescent-to-Parent Abuse: A Qualitative Overview of Common Themes, *Journal of Family Issues*, 2004, 1084.

34 იქვე.

35 Eckstein N. J., Emergent issues in families experiencing adolescent- to- parent abuse, *Western Journal of Communication*, 68(4), 2004, 376-378.

36 იქვე, 379.

თვის პერიოდს“, რომლის დროსაც ისინი გამოხატავენ მწუხარებას, ღებენ პირობებს, რომ ძალადობა აღარ განმეორდება და გამოასწორებენ ქცევას.³⁷ თუმცა, ზრდასრულებისაგან განსხვავებით, მოძალადე მოზარდები იშვიათად იღებენ პასუხისმგებლობას საკუთარ თავზე და საკუთარ საქციელში მშობლებს ადანაშაულებენ. აღნიშნულის დასტურად გამოდგება კოტრელისა და მონკის მიერ გამოკითხული ზოგიერთი მოზარდი, რომლებსაც ჰქონდათ სინანულის განცდა მათ მიერ ჩადენილი ქმედების გამო, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ისინი მიიჩნევენ, რომ თავიანთი ძალადობრივი ქცევა იყო მცდელობა, ალედგინათ ის ემოციური დანაკარგი, რასაც ისინი განიცდიდნენ მშობლების უყურადღებობის გამო.³⁸ აქედან გამომდინარე, შესაძლებელია დასკვნის გაკეთება, რომ შვილები, მიუხედავად იმისა, ინანიებენ თუ არა მათ მიერ ჩადენილ ქმედებას, ბოლომდე მაინც ვერ აცნობიერებენ იმ ზიანს, რომელსაც თავიანთი ქმედებით აყენებენ მშობლებს და ცდილობენ, მათი ძალადობრივი ქცევის მიზეზები საკუთარ მშობლებში ეძებონ. სწორედ ეს უკანასკნელი წარმოადგენს მშობლების მიმართ ჩადენილი ძალადობის ურთულესი ბუნების დამადასტურებელ ნიშანს.

3. პარტნიორებს შორის და შვილების მხრიდან მშობლების წინააღმდეგ განხორციელებული ძალადობის საერთო და განმასხვავებელი ნიშნები

წინამდებარე ქვეთავში საუბარი იქნება, რა საერთო და განმასხვავებელი ნიშნები არსებობს მშობლის წინააღმდეგ მიმართულ და პარტნიორებს შორის განხორციელებულ ძალადობას შორის. აღნიშნულის განხილვის შემდეგ, შესაძლებელი გახდება იმ კითხვაზე პასუხის გაცემა, თუ რამდენად რთული დინამიკა აქვს მშობლების მიმართ ჩადენილ ძალადობას და განსხვავდება თუ არა იგი ოჯახში ძალადობის სხვა ფორმებისაგან. სწორედ ამიტომ, პირველ ყოვლისა, განხილული იქნება, თუ რა არის ოჯახში ძალადობა.

1970 წლიდან, ფემინისტების მიერ გაწეული უსაზღვრო სამუშაოს შედეგად, პარტნიორებს შორის ძალადობამ თავისი ადგილი დაიმკვიდრა

³⁷ Cottrell B., When Teens Abuse their Parents, Nova Scotia: Fernwood Publishing, 2004, 85.

³⁸ Cottrell B., Monk P., Adolescent-to-Parent Abuse: A Qualitative Overview of Common Themes, Journal of Family Issues, 2004, 1086.

სამართლებრივ ლიტერატურაში. თავდაპირველად, პარტნიორებს შორის ძალადობა ფემინისტების მიერ განიმარტა, როგორც ქმრების მიერ განხორციელებული ძალადობა ცოლების წინააღმდეგ.³⁹ რამდენიმე ათეული წლის შემდეგ ნათელი გახდა, რომ ოჯახში ძალადობის სქესობრივი დიფერენციაცია საკმაოდ ზღუდავდა ამ ცნებას, რადგან არ მოიცავდა, მაგალითად, ერთსქესიან პარტნიორებს. სწორედ ამიტომ ოჯახური ძალადობის მკვლევარებმა უარი თქვეს ფემინისტების მიერ ჩამოყალიბებულ განმარტებაზე და შეიმუშავეს ისეთი განსაზღვრება, რომელიც საერთოდ გამორიცხავდა სქესს. მაგალითად, 2005 წელს ბრიტანეთში ახალი მთავრობის მისვლის შემდეგ, ოჯახში ძალადობა განმარტეს, როგორც „ნებისმიერი ინციდენტი ან საფრთხის შემცველი ქცევა ან ძალადობა (ფსიქოლოგიური, ფიზიკური, სექსუალური, ფინანსური ან ემოციური) სრულწლოვნებს შორის, რომლებიც არიან პარტნიორები ან ოჯახის წევრები, მიუხედავად მათი სქესისა ან სექსუალური ორიენტაციისა“⁴⁰. თუმცა, უნდა ითქვას, რომ ეს განმარტებაც შეზღუდულია, რადგან ვრცელდება მხოლოდ სრულწლოვნებზე, რაც იმას ნიშნავს, რომ გამორიცხავს მოზარდებსა და არასრულწლოვნებს. ეს კი იმის მანიშნებელია, რომ აღნიშნული დეფინიცია გამორიცხავს არასრულწლოვანი შვილების მხრიდან მშობლების წინააღმდეგ ჩადენილ ძალადობასაც. ბრიტანეთისაგან განსხვავებით, საქართველოში გაცილებით უკეთ არის ჩამოყალიბებული ოჯახში ძალადობის ცნება. სისხლის სამართლის კოდექსის 126¹-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, ოჯახში ძალადობა არის: „ოჯახის ერთი წევრის მიერ მეორის მიმართ ძალადობა, სისტემატური შეურაცხყოფა, შანტაჟი, დამცირება, რამაც გამოიწვია ფიზიკური ტკივილი ან ტანჯვა...“. ამ ცნების გაანალიზების შედეგად, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში ოჯახში ძალადობის დეფინიციიდან ამოღებულია არა მარტო სქესი და სექსუალური ორიენტაცია, არამედ ასაკიც. შესაბამისად, შვილის მხრიდან, მათ შორის, არასრულწლოვანი შვილის მხრიდან, მშობლის წინააღმდეგ განხორციელებული ძალადობა, უპრობლემოდ ჩაჯდება ოჯახში ძალადობის დეფინიციაში და შესაძლებელი იქნება შესაბამისი ღონისძიებების გატარება ქმედების ჩამდენის მიმართ.

³⁹ Wilcox P., Is Parent Abuse a Form of Domestic Violence?, Social Policy and Society, 11(2), 2012, 279.

⁴⁰ იქვე.

თუმცა, ბრიტანეთისაგან განსხვავებით, საქართველოში არ არის დაკონკრეტებული, რა სახის შეიძლება იყოს ძალადობა და სხვა მასთან გათანაბრებული ქმედებები და საუბარია მხოლოდ იმაზე, რომ ამ ქმედებებმა აუცილებლად უნდა გამოიწვიოს ფიზიკური ტკივილი ან ტანჯვა, რომელიც პრაქტიკულ დონეზე საკმაოდ რთული დასადგენი იქნება.

მას შემდეგ, რაც მოკლედ იქნა მიმოხილული ოჯახში ძალადობის ცნება, შესაძლებელია იმ საერთო მახასიათებლებზე საუბარი, რომლებიც ოჯახში ძალადობასა და მშობლების მიმართ ჩადენილ ძალადობას აქვს. კონტროლი და დომინაცია არის ოჯახში ძალადობის მთავარი მოტივი და უნდა ითქვას, რომ მშობლების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობაც ამ მახასიათებელს დიდი დოზით შეიცავს.⁴¹ შვილები იყენებენ ძალადობას მშობლების მიმართ იმ მიზნით, რომ გააკონტროლონ მათი გად-აწვეტილებები და მოქმედებები. მას შემდეგ, რაც ისინი მიაღწევენ ამ უკანასკნელს, სავარაუდოა, რომ მშობლის აღმზრდელობითი ძალაც დაკარგულია.

უმეტეს შემთხვევაში, ძალადობის ორივე ფორმის დაზარალებულები არიან ქალები/დედები და ძალადობის ორივე ფორმა გამოხატულებას პოულობს არა ერთჯერად ქმედებაში, არამედ დროში გაწევილ ქმედებათა ერთობლიობაში. მეტიც, ოჯახში ძალადობის მსგავსად, მშობლის წინააღმდეგ მიმართული ძალადობაც შეიცავს ყოველდღიურ თანდაყოლილ სტრესს, რომლის გამოც მშობლები დროთა განმავლობაში კარგავენ უნარს, სათანადო დონეზე შეასრულონ თავიანთი მოვალეობები.⁴² სოციალური იზოლაცია არის კიდევ ერთი სიმპტომი, რომელიც ამ სახის ძალადობას ახასიათებს. დაზარალებული მშობლები, უმეტეს შემთხვევაში, გაუბრძან ძალადობის შემცველ ინციდენტებზე საუბარს, რადგან ფიქრობენ, რომ ისინი ამის გამო უფრო მეტად გაიკიცხებიან და სწორედ მათ დაადანაშაულებენ, ასევე, ხშირად ხდება ისე, რომ თვითონ მშობლები იდანაშაულებენ თავს ყველაფერში. შედეგად, შვილების მხრიდან ჩადენილი ძალადობა რჩება ოჯახურ პრობლემად, რომლის შესახებაც მშობლებს საუბარი არ სურთ.⁴³

⁴¹ Routt G., Anderson L., Adolescent Aggression: Adolescent Violence towards Parents, *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 20(1), 2011, 10.

⁴² Wilcox P., Is Parent Abuse a Form of Domestic Violence?, *Social Policy and Society*, 11(2), 2012, 282.

⁴³ Cottrell B., Monk P., Adolescent-to-Parent Abuse: A Qualitative Overview of Common Themes, *Journal of Family Issues*, 2004, 1089.

და ბოლოს, ძალადობის სახეები კიდევ ერთი საერთო მახასიათებელია, რომელიც პარტნიორებს შორის ძალადობასა და შვილების მხრიდან მშობლების წინააღმდეგ მიმართულ ძალადობას აქვს.

მეორე მხრივ, მნიშვნელოვანია ძალადობის ამ ტიპებს შორის განმასხვავებელი ნიშნების გამოყოფა. სოციოლოგ პიკის მიხედვით, ძირითადი განსხვავება, რომელიც მშობლების წინააღმდეგ მიმართულ ძალადობასა და ოჯახში ძალადობას შორის არსებობს, არის ის, რომ ამ უკანასკნელ შემთხვევაში დაზარალებულ პარტნიორს შესაძლებლობა აქვს, უარი თქვას მსგავს ურთიერთობაზე და მიატოვოს მოძალადე პარტნიორი, მაგრამ მშობლების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობისას, მსხვერპლ მშობელს ვალდებულება აქვს არასრულწლოვანი შვილის წინაშე (მშობელი ვალდებულია არჩინოს არასრულწლოვანი შვილი სრულწლოვანების მიღწევამდე), რაც შვილის მიტოვებას ართულებს.⁴⁴ აქვე მნიშვნელოვანია ერთი საინტერესო პრაქტიკის გამოყოფა მშობლის უფლებაზე უარის თქმასთან დაკავშირებით, კონექტიკუტის შტატის კანონმდებლობის მიხედვით, თუ არასრულწლოვანმა მიაღწია 16 წლის ასაკს და მის ქმედებას მშობელი ვერ აკონტროლებს, მაშინ ამ უკანასკნელს უფლება აქვს, უარი თქვას შვილის რჩენაზე. კონექტიკუტის ემანსიპაციის კანონის თანახმად: „მშობელს შეუძლია მიმართოს სასამართლოს და იშუამდგომლოს შვილის ემანსიპირებულად ცნობის თაობაზე. თუ სასამართლო დააკმაყოფილებს მსგავს შუამდგომლობას, მაშინ 16 წლის ასაკს მიღწეული ემანსიპირებულად მიიჩნევა და აქვს ყველა ის უფლება, რაც მას ექნებოდა 18 წლის ასაკის მიღწევის შემთხვევაში. ასეთ დროს მშობელი გათავისუფლებულია შვილის რჩენის მოვალეობისგან და შვილის წინაშე რაიმენარი ვალდებულება აღარ გააჩნია“.⁴⁵ თუმცა, აქვე ისიც აღსანიშნავია, რომ ემანსიპაციის მსგავსი საფუძველი სხვა ქვეყნების, მათ შორის, საქართველოს კანონმდებლობით, მოწესრიგებული არ არის, შესაბამისად, სანამ შვილი არასრულწლოვანია, მშობელს მის წინაშე ვალდებულებები აკისრია და სწორედ ამიტომ, თითქმის წარმოუდგენელია მასთან კავშირის გაწყვეტა.

⁴⁴ Peek C.W., Fischer J.L., Kidwell J.S., Teenage Violence toward Parents: A Neglected Dimension of Family Violence, *Journal of Marriage and Family*, 47(4), 1985, 1051-1057.

⁴⁵ <<http://www.cga.ct.gov/2009/rpt/2009-R-0187.htm>> [10.12.2014].

კიდევ ერთი განსხვავება, რომელიც ძალადობის ამ ორ სახეს შორის არსებობს, არის ის, რომ ბავშვები ხშირად ფიზიკურად აღემატებიან თავიანთ მშობლებს, მიუხედავად ამისა, მშობლებს პოტენციურად მეტი ძალაუფლება აქვთ იმ კუთხით, რომ ფინანსურ რესურსებზე ხელი სწორედ მათ მიუწვდებათ.⁴⁶ სხვა სიტყვებით, სრულწლოვან პარტნიორებს შორის განხორციელებული ძალადობისგან განსხვავებით, შვილი „არ შეესაბამება მოძალადე ამსრულებლის საზოგადოებაში დამკვიდრებულ სტერეოტიპს, რომელიც ფიზიკურად და სოციალურად აღემატება მსხვერპლს, ხოლო მშობლების სტერეოტიპი არ შეესაბამება ფიზიკურად და სოციალურად დაუცველი მსხვერპლისას“⁴⁷.

ზემოაღნიშნული ცხადად წარმოაჩენს, თუ რატომ არის მშობლების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობა ოჯახში ძალადობის გაცილებით რთული ფორმა, ვიდრე პარტნიორებს შორის განხორციელებული ძალადობა. შვილების მხრიდან ძალადობის დროს, მშობელი არა მარტო მსხვერპლია, არამედ საკუთარი მოძალადე შვილების მხარდამჭერიც. ისინი ხშირ შემთხვევაში საკუთარ თავს ადანაშაულებენ შვილის ძალადობრივი საქციელის გამო, რადგან სათანადო კონტროლს ვერ უწევენ მათ და შესაბამის დისციპლინურ ღონისძიებებს ვერ ატარებენ. მეტიც, როდესაც საკუთრივ შვილები არიან ოჯახში ძალადობის შედეგად დაზარალებულები, მათ ადვილად ეკერებათ მსხვერპლის სტატუსი, რაც, თავის მხრივ, ნიშნავს, რომ მშობლები გაცილებით იოლად აპატიებენ მსხვერპლ შვილებს ძალადობას, რადგან ასეთ შემთხვევაშიც მშობლები შვილის მოძალადედ ჩამოყალიბებაში ადანაშაულებენ პარტნიორებს/ყოფილ პარტნიორებს, რომლებიც ახორციელებდნენ ძალადობას ბავშვის მიმართ და სწორედ მათზე დაკვირვების შედეგად გახდნენ ისინი მოძალადეები. ზემოაღნიშნული კიდევ ერთხელ ადასტურებს, თუ რაოდენ რთული ბუნება აქვს მშობლების წინააღმდეგ განხორციელებულ ძალადობას.

⁴⁶ Wilcox P., Is Parent Abuse a Form of Domestic Violence?, Social Policy and Society, 11(2), 2012, 283.

⁴⁷ Downey L., Adolescent Violence: A Systemic and Feminist Perspective, Australian and New Zealand Journal of Family Therapy, 8(2), 1997, 70, 77.

4. მშობლების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობის სამართლებრივად გადაჭრის გზები

იქიდან გამომდინარე, რომ საქართველოში მშობლების წინააღმდეგ განხორციელებული ძალადობის საკითხი სათანადო დონეზე არ არის გამოკვლეული, ძალადობის ამ სახის მიმართ ეროვნული კანონმდებლობის პასუხებზე მსჯელობა მიზანშეუწონელია. სწორედ ამიტომ ყურადღება გამახვილდება იმ სამართლებრივ და პოლიტიკურ ბერკეტებზე, რომელიც ბრიტანეთში გამოიყენება.

1997 წლიდან ბრიტანეთში არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სფეროში მრავალი რეფორმა განხორციელდა. აღნიშნულის ფარგლებში, განსაკუთრებული ყურადღების საგანი გახდა ორი საკითხი – „პრობლემური ოჯახები“ და „მშობლის ვალდებულების არაჯეროვნად შესრულება“, რადგან სწორედ ამ ორს უკავშირებდნენ არასრულწლოვანთა მხრიდან განხორციელებულ დევანტურ ქმედებებს.⁴⁸ შედეგად, ჩამოყალიბდა „მშობლის ვალდებულების“ ცნება, რომელშიც უფრო „მშობლის პასუხისმგებლობა“ იგულისხმება, ვიდრე „მშობლის უფლებამოსილება“.⁴⁹ მეტიც, ზოგიერთ საკანონმდებლო აქტში განხორციელებულმა ცვლილებებმა პირდაპირ დააწესა მშობლების პასუხისმგებლობა შვილების მიერ ჩადენილ დანაშაულზე. აღნიშნულის დასტურად გამოდგება „დანაშაულისა და უწესრიგობის“ აქტი, რომელმაც შემოიღო „მშობელთა ორდერი“, რომელიც გამოიყენებოდა იმ შემთხვევაში, თუ შვილი ჩაიდენდა დანაშაულს. ზოგადად, „მშობელთა ორდერი“ სამოქალაქო ორდერს განეკუთვნება, მაგრამ თუ მშობელი გონივრული მიზეზის გარეშე არ ემორჩილება ორდერში მითითებულ პირობებს, მაშინ მიიჩნევა, რომ მშობელი დანაშაულს ჩადის.⁵⁰ აქედან გამომდინარე, შესაძლებელია დასკვნის გაკეთება, რომ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სივრცეში, მოზარდები განიხილებიან, როგორც თავისუფალი აგენტები, რომლებიც თავად აგებენ პასუხს საკუთარ ქმედებებზე, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მატერიალურად და სოციალურად

⁴⁸ Condry R., Miles C., Adolescent to Parent Violence and Youth Justice in England and Wales”, Social Policy and Society, 11(2), 2012, 241, 243.

⁴⁹ Hunter C., Nixon J., Parr S., Mother Abuse: A Matter of Youth Justice, Child Welfare or Domestic Violence?, Journal of Law and Society, 37(2), 2010, 264, 275.

⁵⁰ Condry R., Miles C., Adolescent to Parent Violence and Youth Justice in England and Wales”, Social Policy and Society, 11(2), 2012, 241, 243.

დამოკიდებულნი არიან მშობლებზე. სწორედ ამის გამოა, რომ ამავე სივრცეში არ არის მშობლის, როგორც საკუთარი შვილის მხრიდან ძალადობის მსხვერპლის, ადგილი. აღნიშნულის საპირისპიროდ, მშობელი უმეტეს შემთხვევაში განიხილება, როგორც უპასუხისმგებლო პიროვნება, რომელმაც ხელიდან გაუშვა ბავშვის აღზრდის სადავეები.⁵¹ ეს კი ნიშნავს, რომ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების ფარგლებში მშობლის პასუხისმგებლობა დაფუძნებულია ვარაუდზე, რომ მას შეუძლია და ვალდებულიც არის ეფექტური კონტროლი განახორციელოს შვილებზე.⁵² მსგავსი ვარაუდი სახიფათოა, რადგან არსებობს შემთხვევები, როდესაც მშობელი ყველაფერს ცდილობს შვილზე კონტროლის მოსაპოვებლად, მაგრამ არაფერი გამოსდის. აღნიშნულის დასტურად გამოდგება კონდრის და მაილის მიერ კვლევის ფარგლებში გამოკითხული ერთ-ერთი მშობლის პოზიცია – „სიკვდილის დღესავით მეშინია ისევ სასამართლოში მოხვედრა... რაც არ უნდა ვცადო, არაფერი გამოძის... ვცადა მისი საწოლიდან გადმოვდებ, არაერთგზის შევასხი წყალი სახეში, ვცადა საცვლის ამარა მისი გარეთ გაგდება, მაგრამ ვერაფრით ვაიძულე წასულიყო სკოლაში. ის მაინც მშვიდად აგრძელებს საწოლში კოტრიალს და როდესაც საბოლოოდ ადგება, სათობით უზის ტელევიზორს“⁵³.

ისიც საგულისხმოა, რომ მშობლების წინააღმდეგ განხორციელებული ძალადობა გენდერული საკითხია. როგორც კონდრი და მაილსი აღნიშნავენ, „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების ფარგლებში შვილის ძალადობრივ ქმედებაზე პასუხი ყოველთვის მიმართულია დედებისკენ, რადგან სწორედ დედები არიან ის „პასუხისმგებელი პირები“, ვისაც ენიშნებათ მშობლის ორდერები“⁵⁴. აღნიშნულის ერთ-ერთი შესაძლო ახსნა არის ის, რომ იმ ოჯახებში, სადაც შვილები ახორციელებენ ძალადობას მშობლის წინააღმდეგ, ძირითადად უძღვებიან ქმარგაცილებული ქალი მშობლები. თუმცა სხვა შესაძლო მიზეზად შეიძლება განვიხილოთ დედების ოჯახში მორალის დამცველებად აღქმა.⁵⁵

⁵¹ Hunter C., Nixon J., Introduction: Exploring Parent Abuse – Building Knowledge across Disciplines, *Social Policy and Society*, 11(2), 2012, 276.

⁵² Condry R., Miles C., Adolescent to Parent Violence and Youth Justice in England and Wales”, *Social Policy and Society*, 11(2), 2012, 241, 243.

⁵³ იქვე, 244.

⁵⁴ იქვე, 244.

⁵⁵ იქვე.

კიდევ ერთი პრობლემა, რომელსაც მშობლის წინააღმდეგ მიმართული ძალადობა უქმნის მართლმსაჯულების განხორციელება არის ქმედითი ღონისძიებების სიმცირე ძალადობის ამ გამოვლინების მიმართ, ის გამოწვეულია იმით, რომ მშობლების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობა არ ჯდება ოჯახში ძალადობის ზოგადად გავრცელებულ დეფინიციაში, რომელიც ითხოვს, რომ ამსრულებელი იყოს 18 წელს მიღწეული პირი. გარდა ამისა, განსაკუთრებით პრობლემურია ძალადობის ამ სახით გამოაშკარავება, რადგან მშობლები უმეტეს შემთხვევაში იმდენად სტიგმატიზებული და შერცხვენილი არიან, რომ არ აცხადებენ ძალადობის შესახებ.⁵⁶ ყოველივე ზემოაღნიშნულის შედეგი კი ის არის, რომ არასრულწლოვანი შვილები არ აღიქმებიან პოტენციურ მოძალადეებად და მთლიანი პასუხისმგებლობა გადატანილია მშობლებზე, რაც, თავის მხრივ, ხელს უშლის მათ ძალადობის მსხვერპლად აღქმას.⁵⁷

მართალია, მშობლების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობა უკვე აღიარებულია პრობლემურ საკითხად, მაგრამ მას მკვლევარების მხრიდან მანც ნაკლები ყურადღება ეთმობა. ბრიტანეთში არსებულ ოჯახში ძალადობასთან დაკავშირებული კანონმდებლობის ანალიზი იმ დასკვნის გაკეთების საშუალებას იძლევა, რომ არსებობს მხოლოდ ერთი თეორიული გზა, რომლის წყალობითაც შესაძლებელია ძალადობის ამ სახეზე ადეკვატური პასუხი. ეს არის ოკუპაციისა⁵⁸ და გადაკიდების აკრძალვის ორდერი⁵⁹, რომელიც მოწესრიგებულია 1996 წლის საოჯახო სამართლის აქტით. მაგრამ აღნიშნული ამკრძალავი ორდერები, ზოგადად, არ გამოიყენება იმ პირების მიმართ, რომლებსაც არ შესრულებიათ 18 წელი.⁶⁰

⁵⁶ იქვე, 246.

⁵⁷ იქვე.

⁵⁸ ოკუპაციის ორდერი –სასამართლოს მიერ დანიშნული ორდერი ბრიტანეთში, რომელიც წყვეტს ოჯახის რომელ წევრს შეუძლია სახლში დარჩენა ან დაბრუნება ან სახლიდან გაძევების შემთხვევებს.

⁵⁹ გადაკიდების აკრძალვის ორდერი –სასამართლოს მიერ დანიშნული ორდერი ბრიტანეთში, რომელიც მიმართულია ოჯახში ძალადობის შესამცირებლად და უკრძალავს ოჯახში მოძალადე წევრს ზედმეტად შეაწუხოს სხვა წევრი. აღნიშნული გამოიყენება ბავშვების დასაცავად.

⁶⁰ Hunter C., Piper C., Parent Abuse: Can Law Be the Answer?, Social Policy and Society, 11(2), 2012, 217, 222.

მიუხედავად იმისა, რომ მკვლევარების მიერ მეტ-ნაკლებად აღიარებულია ხსენებული პრობლემა, პრაქტიკულ დონეზე მისი აღიარება ჯერაც ვერ ხერხდება. საკანონმდებლო აქტების არარსებობა ამ სფეროს მოსაწესრიგებლად შეიძლება იყოს კიდევ ერთი მიზეზი, თუ რატომ არის ოჯახში ძალადობის ეს ფორმა სხვა ფორმებთან შედარებით უწყურადებოდ დატოვებული. ზემოთ მიმოხილულ იქნა პოლიტიკის სფეროები, მაგრამ თითოეულ მათგანში რთულია ზღვრის გავლება ამსრულებელსა და მსხვერპლს შორის. მეტიც, ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ მიმართულ ყველა სფეროს აქვს ქმედების ჩამდენის და მსხვერპლის თავისებური დეფინიცია და მშობლის წინააღმდეგ მიმართული ძალადობა არც ერთ მათგანში არ ვხვდება.

დასკვნა

წინამდებარე ნაშრომში განხილულ იქნა რამდენიმე შემთხვევა, რომელიც იმ დასკვნის გაკეთების საშუალებას იძლევა, რომ მშობლის წინააღმდეგ მიმართული ძალადობა ოჯახში ძალადობის ყველაზე რთულ ფორმას წარმოადგენს და შესაბამისად, მართლმსაჯულების განხორციელება ძალადობის ამ ფორმის მიმართ საკმაოდ რთულია. ოჯახური ძალადობის რთულ ციკლში არასრულწლოვანი შვილები არა მარტო ამსრულებლებად განიხილებიან, არამედ, მსხვერპლებადაც. ამას თუ დავუმატებთ იმ ფაქტს, რომ მშობლები ძირითადად საკუთარ თავს იდანაშაულებენ შვილის მიერ გამოვლენილი ძალადობის გამო, ასეთ სიტუაციაში მართლმსაჯულებისთვის საკმაოდ რთულია მშობლის მსხვერპლად აღქმა. შესაბამისად, თუ ოჯახში ძალადობას არ ჰყავს მსხვერპლი, არც რაიმე პრევენციული ღონისძიების გატარებაა შესაძლებელი. ამას თუ დაემატება პრევენციული პოლიტიკის განმსაზღვრელთა და მშობლების მხრიდან დუმილი, რომლებიც თავს უკიდურესად სტიგმატიზებულად და შერცხვენილად გრძნობენ, ეს იქნება კიდევ ერთი დიდი პრობლემა, რომლის წინაშეც მართლმსაჯულება აღმოჩნდება. ოჯახში ძალადობის სხვა ფორმებთან შედარებით, მშობლების წინააღმდეგ ჩადენილი ძალადობა ნაკლებად გამოკვლეულია და ძალადობის ამ ფორმის წინააღმდეგ საბრძოლველად არანაირი ქმედითი პრევენციული ღონისძიება არ არსებობს (თუ არ ჩავთვლით ბრიტანეთის კანონმდებლობით გათვალისწინებულ რამდენიმე არაეფექტურ სამოქალაქო ორდერს).

აღნიშნული ნაშრომი ეხება ძალადობის იმ საკითხს, რომელიც საქართველოში არ არის შესწავლილი და შესაბამისად, სტატის მიზანიც სწორედ ისაა, რომ ამ საკითხზე კვლევებს დაუდოს საფუძველი, რადგან, სავარაუდოდ, მსგავსი შემთხვევები უხვადაა საქართველოში. სწორედ ამიტომ, პირველ ყოვლისა, აუცილებელია, მშობლის წინააღმდეგ მიმართული ძალადობის პრობლემად აღიარება და შემდეგ სხვადასხვა ქვეყნის მცირედი გამოცდილების საფუძველზე პრევენციული ღონისძიებების შემუშავება. ეს კი, საბოლოო ჯამში, გააადვილებს მართლმსაჯულების ეფექტურად განხორციელებას.